

Vergaderjaar 2025–2026

36 800 XIV

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2026

D

VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT¹

Vastgesteld 21 april 2026

Inleiding

De commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft met belangstelling kennisgenomen van de Begrotingsstaten Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur en Diergezondheidsfonds 2026.

De leden van de fracties van **GroenLinks-PvdA, SP** en **Fractie-Visseren-Hamakers** gezamenlijk, **BBB, CDA, SP** en de **PvdD** mede namens de **SP** wensen naar aanleiding daarvan enkele vragen en opmerkingen voor te leggen aan de regering.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fracties van GroenLinks-PvdA, SP en Fractie-Visseren-Hamakers gezamenlijk

De Algemene Rekenkamer stelt in zijn advies dat de LVVN-begroting weinig meetbare en afrekenbare doelen en beleidsprioriteiten kent.² De leden van de fracties van **GroenLinks-PvdA, SP** en **Fractie-Visseren-Hamakers** vragen of de regering voornemens is om dit advies in de begroting 2027 wel te verwerken. Zo ja, aan welke (type) concrete en afrekenbare doelen denkt de regering dan?

¹ Samenstelling:

Van Aelst-Den Uijl (SP), Baumgarten (JA21), Beukering (Fractie-Beukering), Fiers (GroenLinks-PvdA), Van Gasteren (Fractie-Van Gasteren), Van der Goot (OPNL), Van Gulp (GroenLinks-PvdA) (ondervoorzitter), Holterhues (ChristenUnie), Janssen-van Helvoort (GroenLinks-PvdA), Jaspers (BBB), Kanis (D66), Kemperman (FVD), Van Kesteren (PVV), Kluit (GroenLinks-PvdA), Van Knapen (BBB), Van der Linden (VVD), Van Meenen (D66), Nicolai (PvdD), Oplaat (BBB) (voorzitter), Perin-Gopie (Volt), Prins (CDA), Rietkerk (CDA), Van Rooijen (50PLUS), Straus (VVD), Thijssen (GroenLinks-PvdA), Visseren-Hamakers (Fractie-Visseren-Hamakers), De Vries (SGP), Walenkamp (Fractie-Walenkamp)

² Algemene Rekenkamer, 23 september 2025, «Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XIV van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur», te raadplegen op: Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur | Algemene Rekenkamer.

De Algemene Rekenkamer wijst op de Strategische evaluatieagenda (SEA) en raadt aan deze ook toe te passen op de wens om minder afhankelijk te worden van import en meer zelfvoorzienend te zijn.³ Is de regering voornemens dit advies op te volgen?

De Algemene Rekenkamer wijst ook op het advies om de landbouwvrijstelling vanwege ondoelmatigheid af te schaffen. Zij hebben dat advies reeds in 2020 gedaan.⁴ Een onderzoek van SEO economisch onderzoek concludeerde: «De landbouwvrijstelling is doeltreffend noch doelmatig en kan ook niet gerechtvaardigd worden uit het realiseren van (eventueel wenselijke) neveneffecten. Afschaffing is de logische en uitvoerbare beleids optie».⁵ De regering geeft aan dat de rijksmiddelen schaars zijn.⁶ Er gaat ongeveer 1,3 miljard euro om in deze regeling.⁷ Kan de regering aangeven wanneer zij deze ondoelmatige vrijstelling af gaat schaffen, zodat bezuinigen op de bijstand, WAO, WW en andere voorzieningen in de sociale zekerheid verzacht kunnen worden?

Hebben de fractieleden van GroenLinks-PvdA, SP en de fractie-Van Visseren-Hamakers het juist begrepen dat bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (hierna: NVWA) geen rekening wordt gehouden met inflatiecorrectie? Zo ja, wat betekent dit voor de bestedingscapaciteit van de NVWA?

Kan de regering toelichten waarom de NVWA onder het Ministerie van LVVN geplaatst is en niet bij het Ministerie van EZK of VWS (die immers ook een aanzienlijk deel van de begroting betalen). Wat zijn de voordelen en de nadelen hiervan? Hoe borgt de regering dat er een strikte scheiding bestaat tussen de financiering en uitvoering van toezicht en handhaving door de NVWA enerzijds, en de verantwoordelijkheid van de regering voor het stimuleren van de agrarische sector anderzijds?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie BBB

De fractieleden van de **BBB** vragen of de regering naar aanleiding van de brief over de verdere uitwerking van het landbouwbeleid⁸ helder uiteen kan zetten wat dit concreet verandert aan de dagelijkse praktijk en de bedrijfsvoering van boeren op hun erf?

Welke concrete doelen worden gesteld binnen de beweging naar doelsturing? Op welke termijn moeten deze doelen worden behaald? En welke specifieke meetmethoden worden hierbij gehanteerd? Welke zekerheid krijgen boeren dat zij, bij de overstap naar doelsturing, niet halverwege de looptijd opnieuw met veranderende eisen en spelregels worden geconfronteerd?

³ Algemene Rekenkamer, 23 september 2025, «Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XIV van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur», te raadplegen op: Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur | Algemene Rekenkamer, p. 4.

⁴ Algemene Rekenkamer, 23 september 2025, «Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XIV van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur», te raadplegen op: Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur | Algemene Rekenkamer, p. 5.

⁵ SEO economisch onderzoek, januari 2024, «Evaluatie Landbouwvrijstelling», te raadplegen op: Evaluatie landbouwvrijstelling, p. 1.

⁶ *Kamerstukken II 2025/26*, 36 800 XIV, nr. 2, p. 104.

⁷ SEO economisch onderzoek, januari 2024, «Evaluatie Landbouwvrijstelling», te raadplegen op: Evaluatie landbouwvrijstelling, p. 10.

⁸ *Kamerstukken II 2025/26*, 36 800 XIV, nr. 80.

Kan de regering garanderen dat de systematiek van doelsturing niet zal leiden tot een indirecte sanering of gedwongen krimp van boerenbedrijven, doordat de gestelde doelen in de praktijk onhaalbaar blijken? In hoeverre zijn de effecten van het voorgestelde beleid op de waarde van landbouwgrond in kaart gebracht, specifiek voor gebieden waar beperkingen aan de sector worden opgelegd?

Is de regering bereid om volledige financiële compensatie te bieden aan boeren waarbij het overheidsbeleid direct leidt tot een verlies in grondwaarde?

Hoe verhoudt de reservering van miljarden euro's, die primair gericht lijken op opkoop en bedrijfsbeëindiging, zich tot de uitgangspunten van doelsturing, innovatie en ondernemerschap? Is de regering bereid om binnen het stikstofbeleid en de doelsturingssystematiek ruimte te geven aan innovatieve technieken, zodat boeren worden beloond voor vooruitgang in plaats van enkel te worden afgerekend op reductie?

Welke concrete inzet pleegt de regering op dit moment bij de Europese Unie om binnen de Europese kaders meer ruimte te creëren voor Nederlandse boeren, en waaruit blijkt dit resultaat in de praktijk?

Kan de regering verklaren waarom de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) op basis van satellietmonitoring eco-activiteiten voor 2025 onterecht afkeurt, bijvoorbeeld in het geval van doodgevroren vanggewassen? Hoe kunnen boeren tijdig hun keuzes voor 2026 maken, nu zij zo kort voor de deadline nog wachten op een correcte afhandeling van hun beschikkingen?⁹

Stikstof & natuurbeleid

Kan de regering onderbouwen in welke mate stikstofreductie daadwerkelijk bijdraagt aan aantoonbare verbetering van natuurkwaliteit? Deze leden vragen waarom de regering blijft vasthouden aan modelberekeningen (zoals AERIUS) terwijl eerder is geconcludeerd dat deze beperkt geschikt zijn voor vergunningverlening.¹⁰ Wanneer wordt de rekenkundige ondergrens in AERIUS ingevoerd en waarom is dit nog niet gebeurd?

Hoe wordt rechtszekerheid voor PAS-melders op korte termijn concreet verbeterd?

Is de regering bereid het natuurbeleid minder eenzijdig op stikstof te richten en breder te baseren op meerdere ecologische factoren?

Landbouw & platteland

Hoe gaat de regering voorkomen dat doelsturing faalt nu er honderden miljoenen uit het budget zijn verdwenen? Welke concrete maatregelen neemt de regering om de sociaaleconomische functie van boeren op het platteland te behouden?

Hoe voorkomt de regering verdere «uitholling» van plattelandsgemeenschappen door landbouwbeleid?

⁹ LLTB, 7 april 2026, «Wees alert bij afkeuring eco-regeling», te raadplegen op: Wees alert bij afkeuring eco-regeling.

¹⁰ Boerderij.nl, 23 juli 2024, «Wetenschappers: gebruik Aeries niet voor vergunningverlening», te raadplegen op: Wetenschappers: gebruik Aeries niet voor vergunningverlening - Boerderij.

Ombudsman & rechtszekerheid

Wat is de reactie van de regering op het onderzoek van de Nationale ombudsman naar mogelijk onbehoorlijk handelen richting boeren?¹¹

Is de regering bereid generiek herstel te bieden bij vastgesteld onrecht, in plaats van enkel na juridische procedures?

Dierrechten & afoming

Klopt het dat de regering opnieuw afoming van dierrechten overweegt?

Hoe voorkomt de regering dat jonge ondernemers die afhankelijk zijn van leaseconstructies hierdoor in de knel komen?

Hoe verhoudt nieuwe afoming zich tot eerdere Kamerbesluiten om hiermee te stoppen?

Op welke wettelijke basis zou nieuwe afoming plaatsvinden?

Visserij

Hoe beoordeelt de regering het delen van vertrouwelijke documenten met ngo's en welke consequenties heeft dit gehad?

Welke concrete stappen worden gezet om de visserijsector structureel toekomstperspectief te bieden?

Is de regering voornemens de Nationale ombudsman te verzoeken de visserijsector te betrekken bij het onderzoek of de overheid de afgelopen tien jaar betrouwbaar heeft gehandeld tegenover boeren?

Welke maatregelen worden genomen om vissers te ondersteunen bij stijgende brandstofkosten?

Natuur vs. Economie

Kan de regering een integrale analyse aanleveren van het verlies aan landbouwgrond, waarin tevens de economische consequenties en de impact op de voedselzekerheid worden meegenomen?

Hoe verhouden de kosten van natuurbeheer zich tot de economische opbrengsten van voormalige landbouwgrond?

Energie & voedselzekerheid

Is de regering bereid grootschalig in te zetten op mestvergisting voor groen gas, en welke rol ziet het voor overheidsinvesteringen?

Europese Natuurherstelverordening

In de Europese Natuurherstelverordening is op Europees niveau bewust gekozen voor een inspanningsverplichting om lidstaten de nodige flexibiliteit te bieden bij de uitvoering. De regering lijkt in de uitwerking van het Nederlandse Natuurplan echter te koersen op harde resultaatverplichtingen, inclusief juridisch afrekenbare doelen voor specifieke soorten zoals weide- en akkervogels en insecten. Kan de regering rechtvaardigen

¹¹ Nationale ombudsman, 7 november 2025, «Ombudsman onderzoekt betrouwbaarheid overheid richting boeren», te raadplegen op: Ombudsman onderzoekt betrouwbaarheid overheid richting boeren | Nationale ombudsman.

waarom zij kiest voor deze nationale juridische verzwaren, die de weg vrijmaakt voor nieuwe juridische blokkades voor de agrarische sector en woningbouw, terwijl de Europese regelgeving hiertoe niet verplicht?

Er is een aanzienlijke discrepantie tussen de wijze waarop Nederland de kwaliteit van natuurgebieden meet en de methodiek in onze buurlanden. Waar buurlanden zoals Duitsland werken met kortere soortenlijsten en een groter aandeel algemene soorten voor een «goede score», hanteert Nederland een extreem uitgebreide lijst met veel zeldzame soorten per gebied. Is de regering bereid om de Nederlandse beoordelingssystematiek en de gehanteerde soortenlijsten per direct in lijn te brengen met die van onze buurlanden, om te voorkomen dat de Nederlandse natuur onterecht als «slechter» wordt gekwalificeerd door een strengere nationale meetlat?

De Europese doelstelling voor beschermde natuur bedraagt 30 procent van het landoppervlak. Nederland koerst met de huidige plannen echter af op een beschermingsniveau van maar liefst 40 procent, wat een extra beslag van honderdduizenden hectares op de schaarse ruimte legt en direct ten koste gaat van minimaal een kwart van het huidige landbouwareaal. Waarom kiest de regering voor een nationaal ambitieniveau dat de Europese eis met een derde overstijgt, en waarom wordt er geen gebruik gemaakt van de Europese ruimte om bij de doelstellingen rekening te houden met de specifieke Nederlandse omstandigheden, zoals de extreme bevolkingsdichtheid en de druk op de ruimte?

Is de regering bekend met het feit dat een aanzienlijk deel van de Nederlandse kottervloot momenteel noodgedwongen aan de kade blijft liggen? De huidige geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten hebben geleid tot een excessieve stijging van de brandstofprijzen, waardoor de bedrijfsvoering voor veel vissersvlootondernemingen op dit moment niet langer rendabel is? Welke stappen gaat de regering ondernemen om deze vissers te helpen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie CDA

Transitiefonds landelijk gebied

De leden van de **CDA**-fractie memoreren de regering dat zij tegen de landbouwbegroting 2025 hebben gestemd, omdat de middelen voor de uitvoering van de doelen op het gebied van landbouwversterking, stikstofreductie en leefbaarheid in de regio tekortschoten. Een van de redenen was het schrappen van het Transitiefonds landelijk gebied met de begroting van 2025, waarmee miljarden euro's wegvielen voor de verduurzaming en versterking van de landbouw.

Deze leden vragen zich af of de regering deze middelen voor 2026 wel beschikbaar stelt voor de uitvoering van de hierboven genoemde doelen. In hoeverre acht de regering de herinstructie van een soortgelijk fonds behulpzaam voor de uitvoering van de doelen in het landelijk gebied?

Deze leden constateren dat de regering meerdere miljarden heeft gereserveerd onder de post «Reservering agrarische sector en agrarisch natuurbeheer».¹² Kan de regering aangeven waar dit bedrag vandaan is overgeheveld naar de begroting van LVVN? De regering schrijft dat zodra maatregelen uit de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel (MCEN) verder zijn afgerond, de middelen bij een volgende begrotingswij-

¹² *Kamerstukken II 2025/26, 36 800 XIV, nr. 2, p. 21.*

ziging naar de beleidsartikelen worden overgeheveld.¹³ Kan de regering, in het licht van de recente Kamerbrief¹⁴, al meer duiden hoe de gereserveerde middelen kunnen worden ingezet in de uitvoering van de opgaven in het landelijk gebied? Kan de regering in elk geval aangeven op basis van welke verwachte (uitvoerings)kosten de gereserveerde bedragen zijn opgenomen?

Regionale maatwerkaanpak

Bovendien constateren deze leden dat er wordt voorgesteld om in de periode 2026–2028 600 miljoen euro extra vrij te maken voor regionale maatwerkaanpak op de Veluwe en de Peel.¹⁵ Kan de regering toelichten in hoeverre dit voldoende middelen zijn voor de uitvoering van de geplande maatwerkaanpak aldaar? In hoeverre is de regering van plan om deze maatwerkaanpak te kopiëren naar andere regio's, indien de uitvoering geslaagd blijkt? Om te beoordelen of de uitvoering van de gestelde doelen bereikt worden, vragen deze leden wanneer er volgens de regering in deze gebieden sprake is van een geslaagde regionale maatwerkaanpak.

Daarnaast vragen deze leden de regering of zij een overzicht beschikbaar heeft hoe de beschikbare middelen voor de uitvoering van de doelen voor landbouw- en natuurversterking over alle twaalf provincies verdeeld worden? Zou de regering bereid zijn om een dergelijk overzicht te delen, dan wel op te stellen?

Natuurkwaliteit hoogveengebieden

Deze leden constateren dat de uitvoering van de natuurhersteldoelen in hoogveengebieden steeds complexer wordt. Deze leden zien dat het belang van drinkwaterwinning strijdig is met het natuurherstel van het hoogveengebied Wierdense veld. Deze leden zijn benieuwd naar de voortgang van de uitvoering van de natuurdoelstellingen in dit N2000 gebied. Kan de regering deze leden informeren in welke mate zij daar contact over heeft met de provincie Overijssel? Heeft de provincie Overijssel bij de regering aan de bel getrokken over de tegengestelde doelen in het Wierdenseveld? Kan de regering aangeven hoe zij in 2025 hiermee is omgegaan? In hoeverre heeft de regering voldoende middelen beschikbaar in de begroting voor 2026 om de natuurdoelen in hoogveengebieden uit te voeren?

Daarnaast constateren deze leden dat het steeds lastiger wordt om de gestelde natuurdoelen met betrekking tot hoogveen in combinatie met waterwinning uit te voeren en te behalen. In dit licht hebben deze leden kennisgenomen van de aangenomen motie-Van der Plas in de Tweede Kamer die oproept tot een haalbaarheidsonderzoek van de natuurdoelen in de Engbertsdijkvenen.¹⁶ In hoeverre ziet de regering een verzwaren van de uit te voeren natuuropgaven in N2000-gebieden, zoals de Engbertsdijkvenen ten opzichte van het moment van aanwijzing tot N2000-gebied? Wat zijn de gevolgen hiervan voor de uitvoering en in hoeverre heeft de regering hiervoor voldoende financiële middelen beschikbaar? Indien de doelen voor het Wierdense Veld en de Engbertsdijkvenen niet haalbaar of uitvoerbaar blijken, welke consequenties verbindt de regering daaraan voor de actualisering en herijking van de natuurdoelen in Natura 2000-gebieden?

¹³ Kamerstukken II 2025/26, 36 800 XIV, nr. 2, p. 26.

¹⁴ Kamerstukken II 2025/26, 36 800 XIV, nr. 80.

¹⁵ Kamerstukken II 2025/26, 36 800 XIV, nr. 2, p. 54.

¹⁶ Kamerstukken II 2025/26, 29 659, nr. 167.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie SP

De fractieleden van de **SP** vragen op welke termijn de regering aan de slag gaat met de uitvoering van hetierendagakkoord?¹⁷ Waar liggen daarbij de prioriteiten en wanneer kunnen de Eerste en Tweede Kamer voor elk onderdeel van hetierendagakkoord de eerste voortgangsbrief verwachten?

Door capaciteitsproblemen verschuift de NVWA verder van producttoezicht naar systeem- en ketengericht toezicht, al dan niet via private kwaliteitssystemen, en gaat het meer uit van de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven. Acht de regering het wenselijk dat hiermee meer verantwoordelijkheid bij de markt zelf wordt gelegd, in plaats van te investeren in stevig toezicht met fysieke controles ter plaatse?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie PvdD, mede namens SP

De leden van de fractie van de **PvdD**, mede namens de leden van de fractie van de **SP** vragen de regering of en op welke wijze voorzien is in uitbreiding van de handhavingscapaciteit bij de NVWA.

Op 2 april 2026 erkende de NVWA dat de naleving bij veeverzamelcentra «belabberd en beroerd» is. Veehandelaren die de regels voor dierenwelzijn overtreden, ondervinden daar vaak weinig gevolgen van. De NVWA deelt wel boetes uit, maar geeft zelf aan dat de naleving in deze sector zeer slecht is. De NVWA erkent dat de sector structureel de grenzen van de wet opzoekt, maar ziet geen directe oplossing.¹⁸

Datzelfde geldt voor situaties waarin veehouders hun buiten gehouden dieren niet adequaat beschermen tegen bijvoorbeeld roofdieren zoals wolven. De NVWA heeft een recidiverende veehouder pas in 2024 voor het eerst een waarschuwing gegeven wegens uitblijvende verbetering in de bescherming van zijn dieren, hoewel de wettelijke plicht om gehouden dieren te beschermen al langdurig en op grote schaal overtreden wordt.¹⁹

Uit de meest recente rapportage van Bij 12 bleek dat in gevallen waarin schapen werden aangevallen door wolven, in bijna 90% van de gevallen niet adequaat beschermd werden door de veehouders.²⁰

Nu de discussie over co-existentie met de wolf steeds heviger wordt, zou het voor de hand liggen dat de NVWA meer capaciteit krijgt op het gebied van toezicht en handhaving. Deze leden zien daar in de LVVN-begroting (te) weinig van terug.

Kan de regering aangeven hoe, wanneer en in welke mate de capaciteit van de NVWA zal worden uitgebreid om misstanden in toezicht en handhaving zoals gesignaleerd te verbeteren?

¹⁷ KNMvD, 2 oktober 2025, «Dierendagakkoord», te raadplegen op: [Dierendagakkoord_594x840mm_v03.pdf](#); *Kamerstukken II 2025/26*, 28 286, nr. 1419.

¹⁸ De Volkskrant, 2 april 2026, «Naleving dierenwelzijn bij verzamelcentra «belabberd en beroerd», erkent NVWA», te raadplegen op: [Naleving dierenwelzijn bij verzamelcentra «belabberd en beroerd», erkent NVWA | de Volkskrant](#)

¹⁹ NVWA, 16 december 2024, «NVWA waarschuwt veehouder om zijn dieren voldoende te beschermen tegen wolven», te raadplegen op: [NVWA waarschuwt veehouder om zijn dieren voldoende te beschermen tegen wolven | NVWA](#).

²⁰ BIJ12, «Jaarrapportage wolven 2025», p. 41, te raadplegen op: [Jaarrapportage-wolven-2025-1.pdf](#)

Kan de regering in een tijdpad aangeven wanneer niet-naleving van de beschermingsplicht tegen roofdieren door veehouders niet langer zal resulteren in waarschuwingen, maar in sancties die leiden tot aantoonbare gedragsverandering?

Is de regering bereid die gedragsverandering naar aanleiding van verbeteren van toezicht en handhaving te monitoren en de resultaten daarvan met de Kamer te delen?

De leden van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zien de antwoorden met belangstelling tegemoet en ontvangen de **nota naar aanleiding van het verslag** graag **uiterlijk 12 mei 2026**.

De voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Oplaat

De griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Wolf